

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
УКРАЇНОЗНАВСТВО

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Навчально-науковий
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ПРАВА, ФІЛОСОФІЇ ТА ПОЛІТОЛОГІЇ

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр
Компонент освітньо-професійної
програми
Дні занять
Мова викладання
Консультації

бакалавр
08 Право
081 Право
Право
5
2 рік, III семестр
Вибірковий компонент

згідно з розкладом
українська
щосереди 13.00-14.00, щочетверга 14.20 –
15.20 (303 кабінет, з можливістю дистанційної
роботи на платформах ZOOM та Google-class).
Кандидат історичних наук, старший викладач
Токарєв Сергій Анатолійович
E-mail: tokarev-s-a@ukr.net
м.т.0671649071

Викладач

Контакти

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний курс «Українознавства» надзвичайно важливий для становлення світогляду студентської молоді, зокрема їхнього ставлення до світу на основі українських національних цінностей, для виховання патріота, громадянина української держави, свідомого державотворця, творчої особистості, яка співпрацюватиме зі світом на засадах кооперації, здатної реалізувати своє власне покликання та реалізувати покликання української нації. Найефективнішим засобом такого виховання є розкриття правди історії та буття людей (від роду, племені, етносу до нації) не лише фізичного, а й духовного, соціального та етнонаціонального, державно-політичного й мовно-культурного на засадах правдивої гуманістично-патріотичної науки, науково усвідомленої національної ідеї. Викладачі українознавства (українознавчих дисциплін) мають донести до студентів найцінніші надбання науки й виробництва українців та українства світу, простежити надскладні процеси формування українства й української нації як вагомого явища розвитку людства, прослідкувати всі етапи формування національної свідомості й національної ідеї українців.

Навчальний курс «Українознавство» розрахований на студентів соцігуманітарних спеціальностей з урахуванням наявності у них базового рівня знань (історія України, етнографія України, географія України та ін. українознавчі дисципліни), які навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки бакалавра. Він побудований відповідно до вимог Європейської Кредитно-Трансферної системи (ECTS).

Курс «Українознавство» для студентів II курсу розрахований на III-й семестр, передбачає 22 лекційних, 18 практичних години, а також 80 годин самостійної роботи (4 кредити). У змісті курсу можна виділити три змістові модулі.

Зміст першого модулю «Українознавство в освітньому процесі» включає висвітлення наступних питань:

Концепція, структура і завдання навчального курсу «українознавство»

Історія, етапи розвитку, історіографія і джерела українознавства

Зміст другого модулю «Етнокультурний вимір українознавства» передбачає розв'язання наступних проблем:

– концентр «Україна – етнос», етнопонаціональний розвиток українського народу. Сучасні етнічні процеси в Україні;

– концентр «Україна – природа, екологія. Українознавство та екологічна політика: уроки історії, засади формування, можливості реалізації;

– концентр «Україна – мова». Роль мови в пізнанні і творенні України та українства. Випробування української мови у різні історичні часи;

– концентр «Україна – культура» в системі українознавства. Процес культуротворення й культурозбереження. Проблеми культурної та національної ідентичності в умовах глобалізації. Основні тенденції сучасного розвитку культури України. Слово в українській культурі: усна та писемна традиції;

– концентр «Україна – ментальність, національний характер». Проблема становлення національного характеру. Роль характеру в долі людини і нації;

Зміст третього модулю «Державотворчий вимір українознавства» передбачає розв'язання наступних проблем:

– концентр «Україна – держава». Державотворчий та націєтворчий процеси в Україні. Державне самоутвердження України та державотворчі процеси в умовах незалежності. Державна символіка України;

– концентр «Україна у міжнародних відносинах». Українство у світі. Місце і роль закордонних українців у формуванні зовнішньополітичного іміджу України. Українські емігранти у відстоюванні й поширенні українського у світі. Українська діаспора: шляхи збереження національної ідентичності українців за кордоном. Діяльність українознавчих центрів у діаспорі;

– концентр «Україна – історична місія». Досвід та уроки буття українського народу.. Геополітика та геостратегія – складова частина українознавства.

Зміст третього модулю: «Українознавство і розвиток національної науки, освіти, виховання» становлять:

– українознавство в навчально-виховному процесі. Роль та значення українознавства у розвитку духовності, захисту моралі та пропагуванні здорового способу життя громадян України.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення аналізу та синтезу.
ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 3	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно так і письмово
ЗК6	Навички використання комунікаційних технологій.
ЗК7.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8.	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК10.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК14.	Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.
ЗК15.	Прагнення до збереження навколишнього середовища.
СК2.	Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.
СК3.	Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.
СК7.	Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права
СК12.	Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.
СК13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.
СК16.	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
Програмні результати навчання	
ПРН2.	Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.
ПРН3.	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
ПРН4.	Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
ПРН5.	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.
ПРН6.	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.
ПРН7	Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.
ПРН8.	Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
ПРН10.	Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.
ПРН11.	Володіти базовими навичками риторики.
ПРН12.	Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.
ПРН13.	Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
ПРН15.	Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Кредитний модуль 1. Українознавство в освітньому процесі					
1	Тема 1. Концепція, структура і завдання навчального курсу «українознавство»	15	2	4	9
2	Тема 2. Історія, етапи розвитку, історіографія і джерела українознавства	15	2	—	13
	Всього за кредитний модуль 1.	30	4	4	22

Кредитний модуль 2. Етнокультурний вимір українознавства					
3	Тема 3. Концентр «Україна – етнос». Етнонаціональний розвиток Українського народу. Сучасні етнічні процеси в Україні	6	2	2	2
4	Тема 4. Концентр «Україна – природа, екологія»	6	2	2	2
5	Тема 5. Концентр «Україна – мова». Роль мови в пізнанні і творенні України та українства	6	2	2	2
6	Тема 6. Концентр «Україна – культура» в системі українознавства.	6	2	2	2
7	Тема 7. Концентр «Україна – ментальність, доля». Проблема становлення національного характеру.	6	2	2	2
	Всього за кредитний модуль 2	30	10	10	10
Кредитний модуль 3. Державотворчий вимір українознавства					
8	Тема 8. Державотворчий та націєтворчий процеси в Україні	10	2	2	6
9	Тема 9. Україна у міжнародних відносинах. Українство у світі	10	2	—	8
10	Тема 10. Досвід та уроки буття українського народу. Історична місія	10	2	2	6
	Всього за кредитний модуль 3	30	6	4	20
Кредитний модуль 4. Українознавство і розвиток національної науки, освіти, виховання					
11	Тема 11. Українознавство в навчально-виховному процесі.	15	2	—	13
12	Тема 12. Роль та значення українознавства у розвитку духовності й захисті моралі.	15	—	—	15
	Всього за кредитний модуль 4	30	2	—	28
	Разом за курс	120	22	18	80

Тематика практичних занять.

Кредитний модуль I

Тема 1. Концепція, джерела та історіографія українознавства (4 год.)

План

1. Закономірний характер виникнення і розвитку українознавства. Вивчення українознавства у навчальних закладах України.
2. Сутність, змістові характеристики та завдання історіографії українознавства. Проблеми сучасної українознавчої історіографії в розвитку українознавства.
3. Наукове визначення понять «джерело» та «джерельна база» українознавства. Види джерел. Методи і прийоми їх ідентифікації та використання.
4. Основні групи джерел про Україну і українство (джерела передісторичної, Київсько-руської, Галицько-Волинської, литовсько-польської, козацько-гетьманської доби, XIX-XXI ст.)
5. Загальна характеристика сучасного джерелознавства. Інформаційні можливості бібліотечних і архівних фондів України та зарубіжжя.

Кредитний модуль II

Тема 2. Походження українського народу. Етнічний склад населення України (2 год.)

План

1. Історія поглядів на український етногенез. Основні наукові концепції походження українців.
2. Початок слов'янського розселення та шляхи їх просування по території сучасної України.
3. Етнодемографічна ситуація в VI–XIII ст. Етнічні процеси в державі Київська Русь.
4. Шлях розвитку українського етносу у Литовсько-Польську добу. Міграційні та інтеграційні процеси у XIV – першій половині XVII ст.
5. Збереження української етнічності у другій половині XVII–XIX ст.
6. Еволюція етносу в націю. Історичні та етнічні основи розвитку української нації у XX – на початку XXI ст.
7. Корінні народи, національні меншини та етнічні групи сучасної України.

Тема 3. Роль природи у формуванні людини та нації (2 год.)

План

1. Осмислення проблеми стосунків людини і природного довкілля в українознавчому аспекті.
2. Природа як джерело духовного і фізичного здоров'я людини, життєдайна і енергетична сила. Українська природа і світовідчуття українців.
3. Природність та штучність. Творення людиною другої природи та особливості її світоглядного впливу.
4. Взаємозумовленість екологічної, соціальної та духовної кризи. Проблеми оптимізації та гармонізації системи «людина-природа».
5. Природоохоронне законодавство та екологічне право України.

Тема 4. Мова як духовний чинник формування українського світу. Мовний образ світу українців (2 год.)

План

1. Дослідження проблем української мови вченими-українознавцями.
2. Граматики та лексикографічні праці української книжної мови та їх значення.
3. Словесна творчість доби бароко в Україні.
4. Творці і світочі української словесної скарбниці другої половини XIX-XX ст. (Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, О. Довженко, В. Симоненко, В. Стус, Л. Костенко).
5. Мова як міра духовності людини і суспільства. Естетична функція мови.
6. Доля мови – доля народу. Мова в державотворенні та національній ідентифікації. Державна мова – спосіб єднання української нації.

Тема 5 Національна культура в системі українознавства. Процес українського культуротворення (2 год.)

План

1. Поняття «культура», «національна культура», «культурогенез» в українознавстві. Загальнолюдські культурні цінності, їх співвідношення з поняттям «національна культура».
2. Українська культура: історія і сучасність.
 - 2.1. Стародавні культури на теренах України та їх роль у культурогенезі українців (Трипільська, Зарубинецька, Черняхівська культури).
 - 2.2. Язичництво. Пантеон язичницьких богів.
 - 2.3. Київська Русь: прийняття християнства; пам'ятки архітектури, живопису; розвиток науки та освіти.
 - 2.4. Етапи становлення української культури (XIII–XVII ст.). Внесок козацько-гетьманської держави в розвиток культури.
 - 2.5. Культура кінця XVII – початку XVIII ст.
 - 2.6. Особливості розвитку української культури XIX–XX ст.
3. Традиційні види господарської діяльності українців.
4. Культурна політика в умовах незалежності України. Українська культура в контексті сучасних світових культур.

Тема 6. Менталітет українського народу (2 год.)

План

1. До проблеми поняття менталітету. Межі застосування поняття ментального.
2. Дослідження української ментальності вітчизняними вченими та вченими діаспори.
3. Історичні умови формування українського менталітету. Ментальність українців як чинник націєтворення.
4. Ментальність: культурологічний аспект.
5. Національний характер українця та міжетнічні взаємини.

Кредитний модуль III

Тема 7. Державотворчі процеси на українських землях. Україна – нація і держава (2 год.)

План

1. Людина і нація як цілісна вартість національної ідеї в Україні. Національна ідея в державотворчому та націєтворчому процесах, її періодизація.
2. Поняття «держава». Процеси державотворення на українських землях.
 - 2.1. Початки формування української державності. Київська Русь.
 - 2.2. Галицько-Волинське князівство – як наступник Київської Русі.
 - 2.3. Українські землі в польсько-литовську добу.
 - 2.4. Українська козацька держава. Гетьманщина.
 - 2.3. Державне утворення на початку XX ст. (листопад 1917–1923 рр.).
 - 2.4. Діяльність уряду УНР в екзилі.
 - 2.5. Державність України в СРСР. Діяльність шістдесятників у пробудженні національної свідомості. Україна в період перебудови.
 - 2.6. Проголошення України суверенною державою.
3. Відомі творці і провідники української національно-державницької ідеї.

Тема 8. Українська перспектива (2 год.)

План

1. Природна визначеність особливих умов розвитку українського етносу: специфіка геополітичного розташування; багатства природи; корисні копалини; сприятливий клімат; безмежні можливості комунікацій з іншими народами та інше.
2. Значення вивчення досвіду та уроків життєдіяльності в процесі суспільного розвитку. Основні принципи сталого розвитку.
3. Україна в системі сучасного глобалізованого світу.
4. Національно-культурне відродження в добу незалежності. Роль філософії, науки, культури на шляху до сталого розвитку людської спільноти.
5. Досконалість суспільства як спроможність до саморозвитку. Європейський вимір українського поступу.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Енциклопедія етнокультурознавства. Понятійно-термінологічний інструментарій, концептуальні підходи / Ю.І. Римаренко, В.Г. Чернець та ін. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Державна академія керівних кадрів культури і мистецтва. К., 2001.
2. Енциклопедія українознавства: Заг. част. В 3-х т. Словникова част. В 11-ти т. / гол. ред. В. Кубійович. Репринтне вид. слов. частини. Львів, 1993; заг. част. К., 1995.
3. Єфремов С. Українознавство: показчик потрібнішої для самоосвіти літератури. К.: Друкарня Всеукраїнського кооперативного видавництва, 1920. 64 с.
4. Історія українознавства: Навчальний посібник. / За гол. ред. П.П. Кононенка. К.: «Академвидав», 2011. 512 с.
5. Калакура Я.С. Історичні засади українознавства. К.: НДІУ, 2007. 381 с.
6. Кононенко П.П. Українознавство: Підручник для ВНЗ. К.: Міленіум, 2006.
7. Кононенко П.П., Токар Л.П., Малярєнко Л.П. Українознавство в системі освіти: Довідник джерел з питань змісту, методології та методики викладання. К., 1996.
8. Навчально-виховні програми з українознавства / НДІ інститут [та ін.] українознавства. К.: Знання України, 2001. 330 с.
9. Українознавство: Навчальний посібник для студентів ВНЗ / За ред. М.І. Обушного. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 627 с.

Допоміжна література:

1. Антонович Д. Українська культура. Мюнхен: Український технічно-господарський інститут, 1983. 517 с.
2. Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. К.: Генеза, 2005. 208 с.
3. Горєнко-Баранівська Л.І. Культура як українознавство. К.: МЕФ, 2003. 156 с.
4. Горський В. Історія української філософії: Курс лекцій: навч. посіб. для студ. вузів. К.: Наук. думка. 1997. 286 с.
5. Єфремов С. Історія українського письменства. К.: «Femina», 1995. 688 с.
6. Залізняк Л. Походження українського народу. К.: Бібл. українця, 1996. 80 с.
7. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. К.: Либідь, 1994. 656 с.
8. Кононенко П.П. Український етнос: генеза і перспективи: історичний нарис. Обухів: Гнип, 2003. 519 с.
9. Макарчук С.А. Український етнос. Виникнення та історичний розвиток: Навч. посібник. К.: НМК ВО, 1992. 146 с.
10. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови [Упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М.С. Тимошенко]. К.: Наша культура і наука, 2001. 440 с.
11. Українська етнологія: Навчальний посібник / За ред. В.К. Борисенко. К.: Либідь, 2007. 400 с.
12. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С.В. Ульяновська. К.: Либідь, 1993. 592 с.
13. Українська художня культура: Навчальний посібник / За ред. І.Ф. Ляшенка. К.: Либідь, 1996. 416 с.

Інформаційні ресурси

Українознавство: [Електронне наукове фахове видання](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe). Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>.

Українознавство: Науковий часопис. Режим доступу : http://journal.mndiuv.org.ua/?page_id=2&lang=uk або ukrajinoznnavstvo.org.ua

Половець В. М. Українознавство. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів ВЗО. Режим доступу : [siver-litopis.cn.ua>rab/polovec/ukrainozn.pdf](http://siver-litopis.cn.ua/rab/polovec/ukrainozn.pdf)

Українознавство в системі національного виховання. Режим доступу: [osvita.ua>school/method/upbring/363/](http://osvita.ua/school/method/upbring/363/)

Методичний портал. Режим доступу : metodportal.net>[Українознавство](http://metodportal.net)

Українознавство у структурі наук в Україні. Режим доступу:
[refsua.com>referat-6614-1.html](http://refsua.com/referat-6614-1.html)

Українознавство – основа формування світогляду української молоді. Режим доступу:
<http://oblosvita.com/navigaciya/21079-ukrayinoznnavstvo-osnova-formuvannya-svtoglyadu-ukrayinskoyi-molod.html>

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад конституції, трудового права, освітнього менеджменту, економіки, права тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконати індивідуальне завдання
- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до екзамену. Студент, який не підготував самостійну роботу, до екзамену не допускається.
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на лекціях	11	1	до 11
Робота на практичному занятті	9	5	до 45
Самостійна робота:	2	5	до 10
Підсумкова контрольна робота	1	9	до 9
Усього			до 75
Залік:			до 25
Разом:			до 100